

Старух В. О.,
старший викладач кафедри філології,
перекладу та мовної комунікації
Національної академії Національної гвардії України

СТРАТЕГІЇ КОНФЛІКТНОГО ДИСКУРСУ В АСПЕКТІ ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНИХ І НАЦІОНАЛЬНО-СПЕЦИФІЧНИХ МОВНИХ РЕАКЦІЙ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню стратегій конфліктного дискурсу в аспекті інтернаціональних і національно-специфічних мовних реакцій. Із метою виокремлення вищезазначених мовних реакцій було досліджено відеофрагменти за участю правоохоронних органів і військовослужбовців України та США. У результаті аналізу було окреслено інтернаціональні й національно-специфічні мовні реакції на причини конфлікту, а також стратегії конфліктного дискурсу в процесі розвитку й розв'язання конфлікту.

Ключові слова: конфліктний дискурс, військовий дискурс, комунікативні стратегії, національно-специфічні мовні реакції, інтернаціональні мовні реакції.

Постановка проблеми. В умовах стрімкого розвитку суспільства конфліктологія привертає значну увагу науковців, адже можна спостерігати зміни в характері конфліктів, а отже, виникає нагальна потреба досліджувати причини невідомості певних способів їх розв'язання й шукати нові шляхи. Для успішного розв'язання конфлікту необхідно враховувати низку факторів, таких як умови зародження, причини виникнення, алгоритм розвитку, шляхи вирішення й дієві способи його закінчення. Крім цього, характер конфлікту зумовлюється атмосферою, в якій він виник, і учасниками, які беруть у ньому участь. На цьому етапі велику роль відіграють особливості певної комунікативної культури.

Аналіз останніх досліджень. Серед науковців, які присвятили свої праці питанню конфліктів, варто відзначити лінгвістів, таких як Л.М. Пелепейченко, Л.В. Солощук, В.С. Третьякова, Т.Н. Ушакова, О.В. Фадеева, І.С. Фролова, Д. Шиффрін. Одним із аспектів, який перебуває в центрі уваги мовознавства, є реалізація конфлікту та типи комунікативних стратегій, що сприяють розв'язанню конфліктних ситуацій. Проте залишається поза увагою проблема дослідження інтернаціональних і національно-специфічних мовних реакцій конфліктного дискурсу.

Модель аналізу інтернаціональних і національно-специфічних мовних реакцій у конфліктному дискурсі військових України та США вже була обґрунтована в попередній статті [1], в якій також були окреслені ключові поняття: військовий дискурс, конфліктний дискурс, мовні реакції, комунікативні стратегії. У цьому дослідженні викладено результати практичної реалізації вищезазначеної моделі, а також акцентовано увагу на комунікативній культурі військових України та США.

На підставі вже проведених досліджень військової культури [2; 3] було зроблено висновок, що між військовими різних країн існують спільні риси й відмінності. Проте відсутність достатньої кількості досліджень мовних реакцій у конфліктному дискурсі в проекції на військових не дає змоги окреслити їх особливості в різних країнах. На сьогодні Україна бере участь

у спільних міжнародних заходах (навчаннях, операціях тощо), під час яких набуває й переймає досвід від країн-партнерів. Отже, знання моделі поведінки під час конфлікту є надзвичайно важливим. Викладене зумовлює **актуальність** розвідки.

Мета дослідження – окреслити інтернаціональні та національно-специфічні мовні реакції в стратегіях конфліктного дискурсу.

Виклад основного матеріалу. У США виникає велика кількість мітингів, пов'язаних із неправомірними, на думку громадян, діями правоохоронних органів. У першому відеофрагменті, який ми досліджували, в Балтиморі, штат Меріленд, відбулася сутичка між поліцейськими та мешканцями міста. Демонстрація була організована на підтримку Ф. Грея, причиною смерті якого була зламана шия. Інцидент стався, коли він перебував під арештом [4]. У другому відеофрагменті в місті Шарлотт, Північна Кароліна, демонстрації відбувалися після вбивства представниками поліції афроамериканця К.Л. Скотта, який, за твердженнями поліцейських, мав при собі зброю [5]. У випадках масової демонстрації, причиною якої стає сильне обурення громадян подібними вчинками, дуже важко протистояти розлюченому натовпу, який не сприймає попередження про можливе застосування сили.

Якщо розглядати розв'язання конфлікту з позицій комунікації, на кожному з трьох етапів його розвитку можуть бути застосовані комунікативні стратегії ввічливості, співробітництва, кооперації, толерантності або солідарності з метою його нейтралізації [1]. Так, у результаті аналізу двох відеофрагментів був визначений розвиток подій. Учасники демонстрації провокують правоохоронців до застосування зброї. Частіше це відбувається або викриками нецензурної лайки, або киданням різних предметів. Також демонстранти застосовують образливі слогани, наприклад: *You are assaulting American citizens!* (*Ви нападаєте на громадян Америки!*), що неможливо, адже завданням поліцейських є захист громадян. Або *Black lives matter! Black lives matter!* (*Життя афроамериканців важливе! Життя афроамериканців важливе!*), що дискримінує уряд США як нездатний захистити права своїх громадян, незалежно від кольору шкіри. На цьому етапі люди намагаються викликати дії у відповідь, аби мати «дозвіл» до подальших неправомірних дій, які можуть бути виправдані як реакція на застосування сили з боку правоохоронців. Наступний етап – попередження з боку правоохоронних органів про можливе застосування сили, намагання закликати натовп до здорового глузду. Це імперативні й умовні речення: *Get out of the street or you will be arrested!* (*Залиште вулицю або ви будете заарештовані!*); *If you remain in the immediate vicinity, you will be in violation of the law. No matter what your purpose is, you must leave.* (*Якщо ви зали-*

шитесь на території прилеглих районів, ви порушите закон. Незалежно від вашої мети, ви повинні піти.) У більшості випадків ці попередження не мають впливу на обурений натовп, тому наступним кроком є застосування сили з боку правоохоронних організацій. Отже, в конфронтації між цивільними і поліцейськими перша сторона вимагає повного задоволення своїх вимог і не йде на компроміси, інша сторона, яка є представником закону, не може пристати до неправомірних вимог, а викладення їх вимог містить сигнали до конфронтації, що не є дієвим для розгніваного натовпу.

В обох відеофрагментах не обійшлося без зіткнень, постраждалих і псування майна. Отже, конфлікт не був розв'язаний на початковому етапі, адже жодна із сторін не застосувала стратегії ввічливості, співробітництва або кооперації.

Наступним відеофрагментом для аналізу був конфлікт, який відбувся між правоохоронцями і місцевими жителями в українському селі [6]. Причина конфлікту – незаконне видобування бурштину. На першому етапі перша сторона (місцеві жителі) намагається налагодити контакт із правоохоронними органами за допомогою стратегій ввічливості і співробітництва: *Тихо, старший, я депутат районної ради. Йдемо поговоримо.* Один із місцевих жителів також намагається знайти виправдання своїм діям і діям своїх однодумців: *Я тобі скажу, яка причина. Зніми рукавиці і подивись на мої руки і на свої. В мене дві вищі освіти і мушу в цьому болоті гнисти.* Тут відбувається апеляція до співчуття.

На другому етапі протилежна сторона (правоохоронець) висловлює свою позицію без мовних сигналів агресії, конфронтації або категоричності, йде на контакт: *Давайте поговоримо.* Це вираження стратегії толерантності та ввічливості. Також правоохоронці намагаються зрозуміти причину ситуації, яка виникла: *Чого ви нам перекрили дорогу? Скажіть причину? Чого ви воюєте з нами? Ми що, когось затримали?*, намагаючись скерувати її на примирення, демонструючи, що вони не хочуть застосовувати силу. Один із правоохоронців також використовує стратегію солідарності, зазначаючи, що він розуміє, як це тяжко – працювати: *Я теж із села.*

З відеофрагменту незрозуміло, як саме завершується обговорення між правоохоронцями і місцевими жителями, але з двох етапів розвитку конфлікту можна зробити висновок, що обидві сторони не були налаштовані агресивно і йшли до пошуку компромісу.

Наступний відеофрагмент демонструє виникнення конфлікту між жінкою-мітингувальником і командиром підрозділу військовослужбовців біля Верховної Ради під час демонстрації проти прийняття закону про децентралізацію [7].

На першому етапі командир використовує стратегії ввічливості і просить жінку піти: *Жінко, йдіть звідси, я Вас прошу.* Крім того, він захищає своїх підлеглих, умовляючи жінку і апелюючи до моралі: *Тоді не чіпайте хлопців. Відійдіть будь-ласка і не чіпайте. Ви не маєте права хлопців чіпати. У Вас немає ніякого морального права.*

На другому етапі жінка реагує на обмеження її дій, але спосіб викладення її позиції містить сигнали агресії, конфронтації і категоричності: *Не збираюсь я звідси йти нікуди. Буду стояти стільки, скільки захочу. Я маю право. Я хочу, щоб вони пішли. Мені судити.* Крім того, жінка апелює до сумління військовослужбовця, вказуючи на свою роль у підтримці армії: *Я й досі збираю гуманітарну допомогу. І Ви маєте право мені це казати!?*

На третьому етапі військовослужбовець намагається залагодити конфлікт, застосовуючи стратегії ввічливості і толерантності: *Ходіть, Вас ніхто не обмежує. Але зараз Ви прийшли*

і винуватите хлопців, вибачте мені. Військовослужбовець знову апелює до моралі жінки: *Не Вам судити, де ми стоїмо. Не Вам судити цих хлопців. Бог Вам суддя. Йдіть звідси.*

Конфлікт був розв'язаний мирним шляхом, але кожна сторона залишилась із своєю точкою зору на ситуацію. Військовослужбовець попри стратегії конфронтації з боку жінки зміг використати стратегії ввічливості й толерантності, які попередили загострення конфлікту і звели нанівещь агресію протилежної сторони.

В умовах політичної нестабільності дуже часто відбуваються зіткнення між військовослужбовцями, обов'язками яких є захист правопорядку, і цивільними, які виражають конфронтацію щодо влади. За результатами досліджень Інституту миру і порозуміння, на сьогодні, після подій Майдану, градус чутливості населення до насильства зменшився. Сторони дуже швидко і набагато скоріше переходять до насильницьких дій. У більшості випадків військові обирають стратегію мовчання, що ще більше розпалює агресію натовпу.

Висновки. Викладені результати дослідження свідчать про наявність спільних і відмінних мовних реакцій у конфліктному дискурсі в таких країнах, як Україна і США. У двох випадках, які відбулися в США, конфлікт не був вирішений, адже сторони не використовували комунікативні стратегії для його розв'язання. З боку цивільних були прояви агресії, з боку правоохоронців – категоричність у висловленні своєї позиції. У відеофрагменті за участю правоохоронних органів України обидві сторони брали участь у залагодженні конфлікту, використовуючи комунікативні стратегії. У відеофрагменті за участю військовослужбовців України ми бачимо, що комунікативні стратегії були застосовані, але конфлікт так і не був розв'язаний, адже кожна із сторін залишилась при своїх інтересах. Отже, спільними мовними реакціями в конфліктному дискурсі є реакції, такі як вираження причини конфлікту, реакції на поставлену проблему, а національно-специфічними – стратегії конфліктного дискурсу, які застосовуються для вираження причини конфлікту, які застосовуються в процесі розвитку конфлікту, а також для його розв'язання.

Перспективою подальших розвідок вважаємо виявлення концептуальних сфер військовослужбовців України з метою розробки дієвої алгоритму мовних реакцій на конфліктні ситуації, що може значно зменшити можливі негативні результати зіткнень.

Література:

1. Старух В.О. Інтернаціональні й національно-специфічні мовні реакції у конфліктному дискурсі військових України та США: модель аналізу / В.О. Старух // Лінгвістичні дослідження: збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. – Х., 2016. – Вип. 44. – С. 137–144.
2. Старух В.О. Комунікативні стратегії ввічливості у проекції на військовий дискурс України / В.О. Старух // Ученые записки Таврического национального университета имени В.И. Вернадского. – Том 26(65), № 4, ч. 2. – Серия «Филология. Социальные коммуникации». – Симферополь, 2013. – С. 348.
3. Старух В.О. Ціннісні орієнтири військовослужбовців України, США та Великобританії (на матеріалі текстів військових керівних документів) / В.О. Старух // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»: збірник наукових праць. – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. – Вип. 42. – С. 156.
4. Baltimore Freddie Gray protests turn violent as police and crowds clash [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.theguardian.com/us-news/2015/apr/25/baltimore-freddie-gray-protests-violence-police-camden-yards>.

5. ***LIVEWIRE*** Watch: Street Clashes in Charlotte, N.C., After Police Shooting [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.breitbart.com/big-government/2016/09/21/watch-street-clashes-charlotte-n-c-police-shooting/>.
6. МВС оприлюднило відео сутички бурштинокопачів з правоохоронцями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://vk.com/video-38649438_456239072?z=video-38649438_456239072%2Fvideos-38649438%2Fpl_38649438.
7. Під Верховною Радою знову спалахнули бійки і вибухнула граната [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=Nhwo2EzEuFY>.

Старух В. А. Стратегии конфликтного дискурса в аспекте интернациональных и национально-специфических языковых реакций

Аннотация. Стаття посвящена дослідженню стратегій конфліктного дискурсу в аспекті інтернаціональних і національно-специфічних мовних реакцій. С метою визначення вищезазначених мовних реакцій автор досліджує відеофрагменти з участю правоохоронних органів і військовослужащих України і США.

В результате исследования были выделены интернациональные и национально-специфические языковые реакции на причины конфликта, а также стратегии конфликтного дискурса в процессе развития и разрешения конфликта.

Ключевые слова: конфликтный дискурс, военный дискурс, коммуникативные стратегии, национально-специфические языковые реакции, интернациональные языковые реакции.

Starukh V. Conflict discourse strategies in the aspect of international and specific national linguistic reactions

Summary. The aim of our research is to identify the conflict discourse strategies in the aspect of international and specific national linguistic reactions. In order to achieve the aim the author studies the videos with the representatives of law-enforcement agencies and servicemen of Ukraine and the USA. The results of the research are the international and specific national linguistic reactions to express the reasons of a conflict, and also the use of conflict discourse strategies during the development of conflict and for its solving.

Key words: conflict discourse, military discourse, communication strategies, specific national linguistic reactions, international linguistic reactions.